

Ivan MACAN, *Temelji opće etike*, uredili Ivan Šestak i Ante Belić, Zagreb, Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2025, 102 str.

Dan Đaković

dan.djakovic@ffrz.unizg.hr

Ivan Macan, hrvatski je katolički svećenik, isusovac i filozof. Rodio se u Svojstorskom Vrhu, općina Pregrada, 29. lipnja 1939., a preminuo u Zagrebu 17. rujna 2015. godine. Maturirao je na Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji u Zagrebu. U Družbu Isusovu stupio je 1956. godine, nakon čega je uslijedila uobičajena duhovno-intelektualna formacija jednog isusovca, koja ga je 1968. dovela do svećeničkog ređenja. Trogodišnji studij filozofije završio je na Filozofskom institutu Družbe Isusove na Jordanovcu u Zagrebu, a četverogodišnji studij teologije na Teološkom fakultetu Sveučilišta u Innsbrucku u Austriji. Na istom je učilištu najprije magistrirao te potom 1974. godine i doktorirao iz filozofije disertacijom o teoriji značenja Ludwiga Wittgensteina. Mentor mu je bio matematičar i filozof češkoga podrijetla, isusovac Vladimir Richter (1925-2013).

Macan je predavao filozofske predmete u Zagrebu i Sarajevu, bio je ravnatelj Filozofsko-teološkog instituta te dekan Filozofskog fakulteta Družbe Isusove. Bio je i predsjednik Hrvatskoga filozofskog društva, rektor isusovačkoga Kolegija sv. Josipa te provincijal Hrvatske pokrajine Družbe Isusove. Njegovi studenti ga pamte kao čovjeka široke kulture i pristupačnoga profesora, a redovnička subraća kao čovjeka od povjerenja. Autor je nekoliko knjiga te većeg broja znanstvenih članaka i priloga. Bavio se i praktičnom filozofskom tematikom te je 2002. izdao i priručnik o socijalnoj etici pod naslovom *Socijalna etika i druge studije*.

Kako Macan shvaća etiku u temeljnom smislu? Ako je etika *praktična* znanost, ona pripada u red znanosti različit od metafizike, teodiceje, kozmologije i filozofske antropologije. Navedene znanosti ne uključuju nikakav imperativ jer su teorijske. Neku srodnost etika ima s logikom i estetikom jer su i one normativne, no jedino etika zapovijeda kategorički. Zato etika zauzima prvo mjesto među praktičnim znanostima. U svojem raspravljanju etičkog problema, Macan se ograničava na temeljne crte opće etike. Obraduje najprije moralnu vrijednost, njezinu bit i normu kao i ontološki temelj moralnog reda. Zatim razmatra glavne termine objektivnog moralnog reda: zakon i pravo te savjest

kao temelj subjektivnog moralnog reda. Na koncu istražuje kakav odnos ima moralnost prema ljudskoj sreći.

Rukopis profesora Ivana Macana pod naslovom *Temelji opće etike* koji dosad nije bio objavljen, originalno je bio priručnik koji je ponajprije bio namijenjen kao pomagalo slušačima, studentima filozofije, a sada kao objavljena knjiga može pomoći i svima onima koji su zainteresirani za etička pitanja. Sastavljena je – s obzirom na raspored građe i stavove kršćanske etike kojima se autor potpuno priklanja – prema djelu francuskog isusovca i dugogodišnjeg profesora etike na Papinskom sveučilištu Gregoriana u Rimu Josepha de Financea *Ethica generalis* (editio tertia, emendata et aucta, Romae 1966).

Autor je ipak o temeljnim etičkim pitanjima konzultirao i literaturu napisanu kod nas, ali koja je u vrijeme nastanka rukopisa uglavnom polazila s marksističkog stajališta, što je uvijek nanovo zahtijevalo zauzimanje stava s kršćanskog stajališta. Čitav spis sastavljen je sumarno i bez zalaženja u široke rasprave, ali spomenuta su ipak sva glavna etička pitanja kojima Macan prilazi filozofski, odnosno tražeći njihovo racionalno utemeljenje i obrazloženje. Stoga knjiga može biti od koristi čak i onim čitateljima koji nisu studirali filozofiju i koji ne moraju o tome polagati ispite, a pogotovo znanstvenoj i široj intelektualnoj javnosti te studentima različitih disciplina iz područja društveno-humanističkih znanosti.

Knjiga *Temelji opće etike* se sastoji od glavnog dijela u kojem je sedam poglavlja kako ih je sadržavao izvorni rukopis. Glavnom dijelu knjige tj. tekstu opće etike, priređivači – Ivan Šestak i Ante Belić – pridodali su tri Macanova teksta (Čovjek na putu od malenosti do svetosti; Čovjek – prijatelj i neprijatelj; Učitelji a ne zavodnici) koji su već prije objavljeni u časopisu *Obnovljeni Život*, a koji svojom antropološko-etičkom naravi dodatno osvjetljavaju temeljne teze rukopisa.

S obzirom na širinu i bogatstvo etičkih tema kojima se knjiga bavi, pristup omogućuje kritičku i komparativnu analizu tekstova i koncepata kao i razumijevanje složenih značenja te aktualizaciju starih tekstova u kojima se otkriva aktualnost za naše vrijeme, što knjigu čini razumljivom i pristupačnom velikom krugu suvremenih čitatelja. Jezik i stil sasvim su prikladni za publiku kojoj je knjiga namijenjena. Tekst je tematski koherentan s pristupom koji je svojstven za filozofsku etiku koja čitatelje potiče na dublje promišljanje.

Ovo djelo pruža dubok uvid u različite i vrlo složene životne, filozofske i etičke ideje i probleme. Autor na originalan i filozofski prozračan način stavlja u fokus suvremenog čitatelja dijalog o najvećim životnim temama kao što su: ljudsko djelovanje, moralna vrijednost, etičke norme, vrijednosti, nepromjenjivost i univerzalnost moralnih normi, utemeljenje morala, pravo, altruizam, eudajmonizam, savjest, sreća, prijateljstvo, sloboda, svetost itd. Na kraju, knjiga je obogaćena i Macanovom biografijom iz pera Ivana Šestaka, prigodom 10. obljetnice Macanova preminuća, te literaturom i kazalom imena.